

NIVIARSIAQ I UMANAK 1919-1920 . I

DAGBOGSBLADE

Tekst og foto af *Bodil Friis*

Bodil Schou blev 3 år efter hjemkomsten fra Grønland gift med Finn Friis og rejste til Genève, hvor de boede i 17 år. Forbindelsen med Grønland gik tabt, men Bodil optrådte stolt ved flere internationale sammenkomster i sin grønlandske dragt, og hun glemte aldrig sit år i Umanak. B. F. samlede i 1970 følgende optegnelser – og genså i sommeren 1971 med stor interesse og glæde Umanak og traf nogle af de »unge« fra 1920 – såsom Fleischerfamilien og Elisabeth Johansen.

Hvordan kunne en ung pige på 19 år finde på at rejse til Grønland i 1919? Vi unge havde trods Danmarks neutralitet under verdenskrigen 1914–1918 været udelukket fra at kunne rejse udenlands, og så var det vel for så vidt ikke så mærkværdigt, at man gerne ville ud og opleve noget nyt, efter at have tilbragt sine første 19 år i en beskyttet tilværelse som det yngste af 6 børn.

Jeg havde gået et par år på et kursus i frk. Zahles skole, og nu skulle vi slutte det af, og jeg skulle til at finde frem til et nyt afsnit i livet. En dag i foråret kom vores bestyrerinde ind i klassen og spurgte, om der ikke var en af os der havde lyst til at tage til Grønland som lærerinde. Jeg var nok den eneste, som straks rakte hånden i vejret med begejstring – skønt jeg, som absolut aldrig havde været en ynder af skolegang og hvad dermed fulgte, netop havde tænkt mig, at lærerinde var da den sidste gerning jeg ville vælge! Nå, tænkte jeg, det kan vel kun være sommeren over, så det kan jeg vel nok klare; vinteren kunne man vel slet ikke tilbringe deroppe. Jeg må tilstå, at vi havde lært og hørt utroligt lidt om det land, som lå så langt, langt borte.

Jeg blev så henvist til at gå og tale med en gammel, tidligere kolonibestyrer Myhre; han havde fået til opgave at skaffe en lærerinde derop, og han ville kunne give mig alle de oplysninger jeg kunne ønske.

Da jeg kom hjem fra kursus den dag, fortalte jeg min mor, at jeg var ved at søge en plads – i Grønland. Mor var himmelfalden, selvom hun var vant til lidt af hvert fra sine mange børn. Jeg tog så snarest muligt ud og besøgte kolonibestyrer Myhre, en storartet gammel mand, som selv var vendt hjem 15 år forinden. For det første fortalte han mig, at jeg ikke kunne finde en bedre familie end Otto Mathiesens, at de boede i Umanak (hvor mon det var?) og havde to døtre på 12 og 10 år, som skulle undervises i dansk og almindelige barneskolefag. Det var ikke så svært, det kunne jeg nok klare, mente han. Og så viste han mig billeder og fortalte i de var-

meste vendinger om det herlige land. Men jeg måtte jo være klar over, at jeg måtte blive der et helt år.

Jeg blev fyr og flamme og gik hjem og fortalte alt hvad jeg havde hørt, til far og mor; lidt betuttet blev jeg nok, da far sagde: „Ja, det kan du jo godt.“

Hr. Myhre havde sagt, at næste gang „Hans Egede“ kom hjem, skulle vi gå ud og se det gode skib. Det var rigtignok noget andet end i hans tid da de kun havde sejlskibene; dette her var en ret ny damper, som kun brugte ca. 14 dage om at komme til Grønland, imod sejlskibenes 6 uger.

Skibet kom hjem, men det skulle på en rejse til førend jeg skulle med i august. Hr. Myhre mødtes med mor og mig ude i „Trangraven“, og stille betaget så vi den „flotte båd“, hvis ræling ikke lå meget højere end kajen! Nå, så det var det fine skib, jeg skulle med over Nord-Atlanten! Vi kom ombord og beså det „flotte“ skib. Ja, ja, det kunne jeg vel også klare når andre kunne.

Den 6. august troppede familien op for at se lille søster drage afsted til Grønland. Foruden min bagage var der en ret stor kasse med, som mor havde pakket med julegaver, — den skulle gemmes væk til jul, når jeg havde nået mit mål. — Det har sikkert ikke været let for mine forældre at sende mig afsted så langt bort. De vidste jo, at der ingen vej var tilbage førend om et år, og forbindelserne var på den tid meget få, idet der endnu ikke fandtes telegraf i Grønland, og ikke engang skibet havde telegraf, så da vi sejlede var vi faktisk udelukket fra enhver forbindelse med omverdenen, bortset fra de eventuelle skibsforbindelser som endnu kunne komme. Jeg var vist også nok lidt benovet, men det var jo mig selv, der ville ud på eventyr, og jeg så frem til alt det ukendte og nye jeg skulle opleve. — Mor og jeg havde aftalt, at vi skulle skrive brev hver mandag så vi kunne få „det hele med“, når der endelig blev postlejlighed. Dette gennemførte vi virkelig også, så der blev nogle ordentlige stabler af breve at sende af — og at modtage. Det er ved hjælp af min dagbog og de meget udførlige breve, at jeg nu kan huske så meget fra dette „eventyrår“. —

Selve sejladsen blev jo ikke helt almindelig. Jeg skulle dele kahyt med en dame, frk. Sigrid Hirsch, som havde fået denne rejse til Grønland, for at hun kunne se det land hun arbejdede med hjemme på Styrelsens kontor. Vi blev oven i købet tildelt direktør Daugaard Jensens kahyt, som nok trods sin lidenhed var den fineste ombord. Der var foruden de to køjer oven over hinanden, en håndvask med vand i en stor kande, et lille skab og på væggen en lampe som kunne vippe med i søgang, det var en petroleumslampe, og det kunne nu være nok så besværligt i høj sø at få lampeglasset løftet, vægen tændt og glasset sat på plads igen. Godt vi var to om det! Vores kahyt vendte ud til gangen, hvorfra trappen gik op til den meget lille rygesalon på dækket. De fleste kahytter lå ellers rundt om salonen, hvor alle passagererne spiste

omkring et stort bord med en svajende lampe hængende midt over – samt en lille pæreformet klokke til at hidkalde opvartningen; den svingede undertiden næsten fra den ene side af loftet til den anden. Nogle få af de 19 passagerer opholdt sig under næsten hele rejsen i kahytterne som havde døre med ventiler i lige ud til salonen. De havde det ikke for godt! – Allerede da vi nåede Skagen og havde sendt en hilsen i land med lodsens var vejret så hårdt imod, at vi var stærkt forsinket, og kaptajn Hansen spekulerede på, om vi hellere skulle vente med at gå ud i Nordsøen; vi sejlede dog videre, og vi fik da også at føle, hvad modvind og søgang var. „Hans Egede“ var det første skib man havde bygget af stål, for at det bedre kunne modstå isen. Man havde ikke sat „slingrekøl“ på det, fordi man var bange for at den skulle blive slået af i isen; det var rundt i bunden, og sømændene sagde at „Hans Egede“ rullede 3 dage efter det var kommet i havn, det kunne slet ikke holde op! De første dage var da også nok så ubehagelige. Dog, hvis jeg vægrede mig ved at stå op, kom kaptajnen ned og sagde: Så står vi op, frk. Schou – og så var det om at komme ud af køjen. Han tog mig under armen og vandrede frem og tilbage med mig på det korte dæk, og selvom jeg af og til måtte hen til rælingen, så hjalp det dog, og i løbet af nogle få dage var jeg blevet søstærk. Nu kunne jeg også tage del i måltiderne i salonen. Senere fik jeg lov til at spise i den lillebitte officersmesse sammen med styrmænd og maskinmestre, og det var meget morsommere for mig. – Blandt passagererne var provst Knud Balle med kone og to børn. Han var broder til fru Mathiesen i Umanak og skulle til Egedesminde. Så var der kolonibestyrer Vinterberg med kone og fire børn – et ganske spædt – og deres grønlandske pige, som ikke var til megen hjælp ombord, da hun var søsyg det meste af tiden; de skulle til Holsteinsborg. Der var også et ungt lægepar på bryllupsrejse, den stakkels kone var syg næsten hele tiden. – Ude på Atlanterhavet hændte det, at vi fik enkelte dage med dejligt solskin, så vi kunne sidde på dækket omgivet af børn, høns og kaniner – de sidste dog i bure! Af og til kunne vi endda få en rejsegrammofon op på dækket, men det kneb sommetider med at holde nålen fra at kure på tværs af pladen.

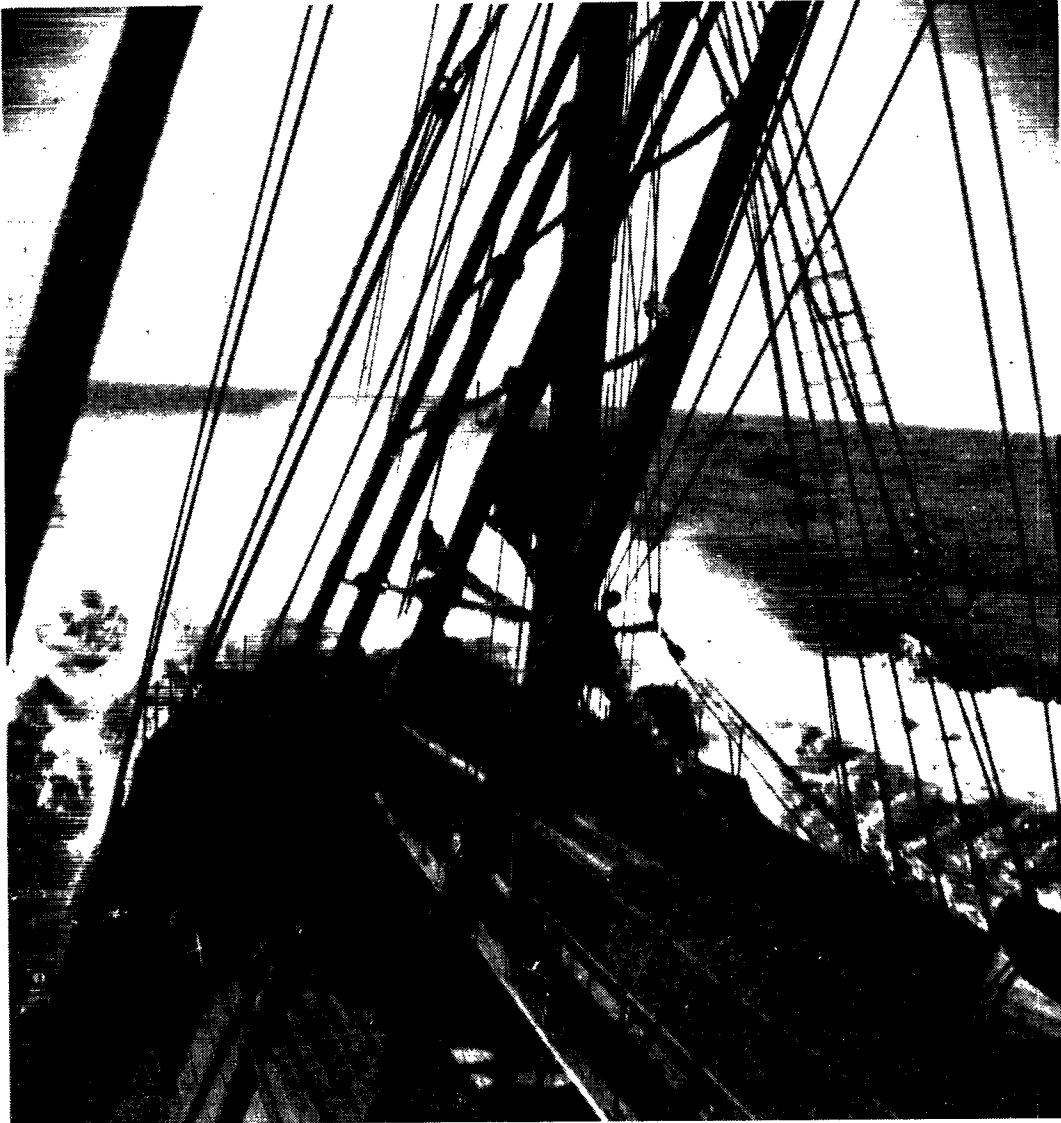
Vi havde jo kun det sjov, vi selv kunne lave. En aften fandt frk. Hirsch sine pyjamasbukser syet sammen forneden, så hun ikke kunne komme i dem. Det var to unge piger, som havde været på spil. Jeg undrede mig over, at jeg var sluppet fri, men da jeg strakte mig ud i køjen, stak jeg tærne i noget uhyggeligt blødt slangeagtigt – som viste sig at være en ræveskindskrave. Vi fik os jo en god latter og lovede os selv, at dette skulle blive hævn. Den 9. om aftenen efter den første behagelige dag, skulle vi passere Orkneyøerne nord for Skotland. Det var stille under land og måneskin, og henad midnat kunne vi se fyrene – vi talte 9 af dem som blinkede om kap med månen. Vi gik meget nær land, men desværre var det jo mørkt,

så vi kunne ikke se det. Man sejlede dengang ad ganske bestemte ruter, da man endnu var bange for minerne fra krigens tid, og man fortalte os om de mange vrage af tyske krigsskibe, som lå i de skotske fjorde. Om aftenen sad vi også ind imellem i rygesalonen og trakteredede hinanden med vin og mine medbragte kiks, det var helt festligt. Vi hyggede os sammen med de rare folk, vores lune kaptajn, den meget rare mester Olsen og de to gode styrmænd. Vores kahytssjömfru var også meget sød og hjælpsom. Kokken lavede god mad, men de første dage fik vi harsk smør. Senere tog han heldigvis hul på nogle nye dåser med dejligt smør. Det var nok ikke altid så let med forsyningerne lige efter krigen. Således blev vi f. eks. snydt for den ellers obligatoriske eftermiddagskaffe.

En dag da vi gik tur på dækket, så vi en lang række „springere“ (delfiner), som hoppede frem af en bølge og forsvandt i den næste; det var morsomt at se, hvor nøjagtigt de sprang ved siden af hinanden. Hvor var det dejligt med sådanne afbrydelser i det noget monotone liv. Vi fik snart at føle, at når man sejler vestpå, kommer man ikke så hurtigt frem; nogle dage måtte vi gå på halv kraft imod vind og sø for at spare på kullene; så kom vi ingen vegne, så vi blev jo klare over, at turen ville blive langvarig. Jeg tror nok at 11 knob var „Hans Egede“s maksimumsfart selv i godt vejr. Når man gik op på broen, fik man sandelig indtryk af en meget lille skude i det store hav. Jeg tog et billede der oppe fra; det var nok så betagende at se en mægtig grøn mur rejse sig forude, og se hvordan vi stak „snuden“ i den, så søerne stod helt ind midtskibs. Det virkede i alle måder overvældende! I så hårdt vejr var det ikke let at soignere sig, så vi nød når havet ind imellem var lidt roligere, at kunne blive ordentlig vasket og få skiftet rent tøj. Så kunne vi også glæde os over den gode chocolate, jeg havde fået af gode venner til rejsen, og humøret og appetitten steg betydeligt. Sådan en dag kom en af matroserne frem på dækket med sin harmonika, og det var oplivende. Det hændte også, at vi kunne sidde helt forude på „bakken“ og nyde synet af bølgerne. Engang så vi også nogle hvaler som prustede vand højt op i vejret. De kom så nær til skibet, at vi tydeligt kunne se deres vældige kroppe.

Efter sådan en dag var stemningen løftet. Nu skulle der laves sjov. Vi fandt så på at lave en mand af skindtøj: anorak, bukser og kamikker, som vi udstoppede med puder og redningsveste; ansigtet lavede vi af et lagen som kahytssjömfruen lod os få; han blev rigelig høj, så det var lidt svært at få ham anbragt i 2. styrmands køje, mens denne havde vagt. Vi ventede spændt i „messen“, indtil styrmanden kom ned for at tørne ind. Jeg tør nok sige, at vi grinede godt da „manden“ blev hevet ud af kahytten og ind over messebordet!

Nu fik vi stygt vejr igen, regn og blæst – men for første gang havde vi vinden agter ind; de sagde ellers ombord, at „Hans Egede“ var bygget i modvind! Men

»Hans Egede« trodser Nordatlanten, 12. august 1919.

man kan jo også gøre en skælm uret. Det kneb lidt med at få tiden til at gå, når man måtte opholde sig i den lille rygesalon, hvor man næsten måtte sidde på skødet af hinanden, og hvor luften blev så tyk, at man af og til måtte ud på dækket og trække vejret. Frk. Hirsch og jeg tog hinanden under armen og vandrede op og ned ad det korte dæk, men under en vældig overhaling smuttede benene fra os, og vi lå ved siden af hinanden på tværs af dækket og vippede – først med hovedet nedad – og så med benene nedad, og vi grinede sådan, at vi knapt kunne få rejst os op igen. Den nat sov vi slet ikke; vi måtte spænde knæene imod den ene side af køjen og

bagdelen imod den anden. Hvert øjeblik måtte vi tænde vores lommelampe for at se, hvad det nu var der dansede rundt på gulvet; en gang var det min kikskasse, som var væltet ud af skabet, og alle kiksene lå ud over gulvet, så jeg måtte op og samle dem sammen. Senere var det det lille „møbel“ i servanten, som væltede! Det var meget værre – gulvtæppet måtte i vaskebaljen! Det rullede så stærkt, at jeg var lige ved at blive søsyg, men jeg klarede mig, og stolt var jeg! Selv sømændene sagde, det var slemt vejr, og at lanternebrædderne var lige ved at dyppe i vandet – og det skal der noget til. Man blev så træt af den bestandige rullen; når vi spiste var der sat slingrebrædder op på kryds og på tværs over bordet, og dog raslede porcelæn og glas rundt, så man var ved at blive tosset. Vores kahyt lå lige i nærheden af „penteriet“, hvor kopper og glas hang og ramlede og dinglede med stort spektakel.

Men de slemme dage gik jo, og vi fik landkending. Efter 12 dages sejlads så vi det første glimt af Grønland, det var simpelthen fantastisk. Det vi så, var det sydligste af østkysten med fjelde op til 2000 meter; vi var langt væk fra land, men i kikkert kunne vi se sneen i bløde, hvide fonder nedover. Jeg syntes, det lignede billeder, jeg havde set fra Schweiz med mægtige toppe og dybe dale, og uden kikkert forekom det os som et eventyrland. Lidt senere mødte vi det første isfjeld; hvor forunderligt hvidt, men med dejlige grønblå grotter i! Senere blev det tåge og stille, skønt der gik store dønninger. Sent om aftenen begyndte vi at gå ganske langsomt, vi var kommet ind i is; endnu var det kun små skodser, men vi kunne jo risikere at komme ind i storisen. Senere på natten kunne vi atter gå for fuld kraft, da vi heldigvis var sluppet ud af isen igen. Om morgenen var det koldt og stille solskin. Det var svært opmuntrende at have set land, så var der nok kun få dage til vi nåede vor første havn: Godthåb. Efterhånden følte disse uvante omgivelser egentlig ganske hjemlige; nu var det blot herligt at ligge stille og rart og vugge afsted i det blå. Da tiden jo skulle gå med noget, prøvede jeg at klatre til tops i lejderen i agtermasten, det var spændende, men jeg kom hurtigt ned igen, for det blæste godt deroppe. Vi fik også lov til at kravle ned og se den fine maskine, som trofast stampede os gennem vejr og vind.

— — —

14 dage efter vores farvel med København kom vi ind i Davisstrædet. Vi kom ind i den i dette område så farlige storis den nat, så vi måtte gå sydpå i 5 kvarter. Desværre oplevede vi det ikke, da vi ikke var blevet purret; det skal have været et pragtfuldt skue i det klare måneskin. Men vejret skifter hurtigt i de egne, det blev tåge, og vi lå og tudede for eventuelt at kunne høre ekkoet fra isfjelde. Vandet var så stille som kanalerne i Frederiksberg Have. At vi var kommet nærmere land var tydeligt, idet vi så en del fugle: Alke, malemukker og tateratter. Det følte helt underligt at kunne ligge stille i køjen i to nætter efter mange nætters rulning.

Vi var selvfølgelig meget opsat på at nå land, stemningen steg, de stakkels søsyge viste sig på dækket, og Sofie, vor eneste grønlanderinde, optrådte i sin smukke dragt – som klædte hende meget bedre end det „danske“ tøj, vi hidtil havde set hende i.

Jeg fik travlt med at slutte mit første brev om rejsen, så det kunne komme hjem med skib fra Godthåb. Jeg forklarede dem derhjemme, hvordan de kunne få at vide når der gik post igen. Det morede mig at fortælle dem, at de kunne sende pakker på indtil 5 kilo for 10 øre – og en øre mere for hvert ekstra halvkilo – dog ikke over 10 kilo! *Fra* Grønland kunne vi sende pakker gratis hjem. – Imens sneglede vi os afsted i tågen; vi skulle også holde igen for ikke at komme for tidligt ind til Godthåb næste morgen.

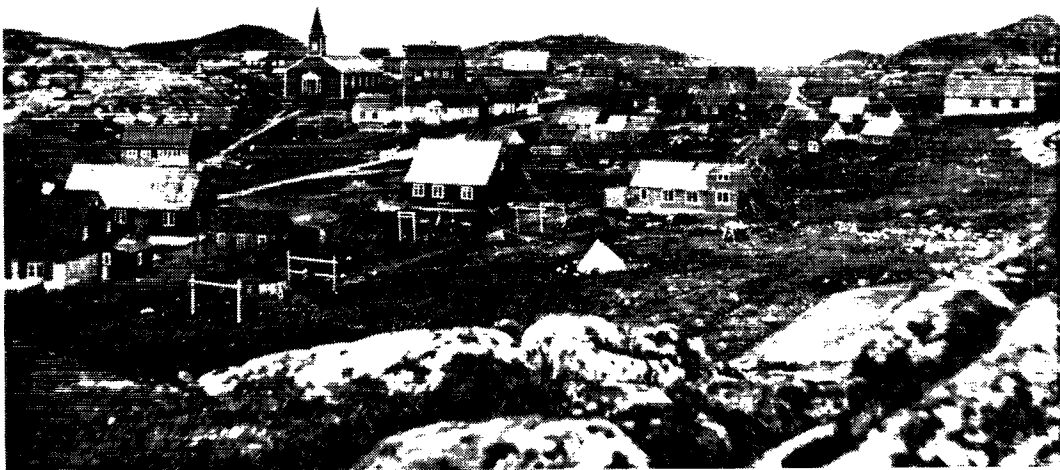
Den 20. august om aftenen klarede vejret pludseligt, og da så vi skærgården og kysten langt borte belyst af solen. Det var helt vidunderligt: sneen på de vældige fjelde var helt lyserød og vandet spejlblankt. Vi blev helt fjantede over den nu overståede rejse og satte os samlet til at skrive et skørt digt til „fremmedbogen“. Ind imellem måtte vi ud på dækket og se på nordlys, morild og måneskin. Vi ankrede op efter midnat for at vente med at gå helt ind, til det blev lyst. Kl. 4 blev vi purret, så vi kunne nyde den dejlige indsejling imellem klippeøerne; ved 6-tiden gik ankeret i den naturlige havn, som nok ikke ser sådan ud i dag. Der lå dengang kun et enkelt pakhus ved en lille bro. For mig var det et dejligt syn at se en ung kvinde, som sad udenfor sit telt på et af skærene i sin brogede dragt og redte sit lange sorte hår, den første modtagelse i det fremmede land.

Godthåb kunne man ikke se fra havnen; kolonien – som det hed dengang – lå et godt stykke ind over klipperne, og der gik ingen vej derind. Der må vel have været en udkigsmand, for hvordan det end gik til, så varede det ikke længe, førend kolonibestyrer Bugge, lægen og præsten kom ombord for at hilse på os alle. Præsten var forøvrigt provst Frederik Balle, en broder til fru Mathiesen og til Knud Balle, som var med vores skib, et par prægtige mennesker, som „lovede godt“ for min fremtidige frue. Efter frokost gik nogle af os i land. Vi kunne være taget med motorbåd rundt til kolonien, men vi syntes det var mere spændende at sætte foden på land og gå over klipperne den halve times gang; det var mærkeligt efter 15 dage på havet at føle fast grund under fødderne. Vi gik straks hen til kolonibestyrer Bugges, hvor vi blev trakteret med vin og kage og blev inviteret til at komme igen om aftenen. Den berømte grønlandske gæstfrihed lod ikke vente på sig! Derpå besøgte vi trykkeriet med den såre ansete og dygtige gamle bogtrykker Lars Møller og hans søn som var fotograf. De viste os også en fin samling af udstoppede fugle, de selv havde lavet. Så måtte vi op til provst Balles, som boede i den store seminariebygning, som lå så smukt højt oppe næsten i yderkanten af kolonien med en dejlig udsigt nedover: også der måtte vi nyde kaffe og kager. Efter en tur „hjem“ på skibet, gik

*Skibshavnen ved Godthåb.
I baggrunden »Store Malene« med sky på!
Kvinder ror præmmen med brædder.
22. august 1919.*

frk. Hirsch og jeg tilbage til Bugges, hvor vi fik dejlig rensdyrbøf og nyrøget laks. Vi glædede os over at blive opvartet af en ung pige i den smukke grønlandske dragt. Bugges søn og datter var hjemme, og der var desuden en dansk „volontør“, og en nydelig ung grønlander, Kristoffer Lyng, som talte flydende dansk; han havde studeret bogtrykkeri i København. Efter middagen fik de pludselig lyst til at danse, og 1-2-3 var spisestuen ryddet, fru Bugge spillede klaver, og vi dansede! I seminariets gymnastiksal var matroserne henne og danse, og da 2. styrmand havde fået sat gang i denne dans, kom han hen til os og dansede med; vi havde det så dejligt, at klokken blev næsten 1 førend vi brød op efter denne indholdsrige første dag i det nye land og vandrede tilbage over fjeldet til havnen. De unge mænd støttede os over klipperne i mørket. Den grønlandske vagt ombord kom så ind med robåden og hentede os ved broen. Næste dag holdt kaptajnen til gengæld frokost ombord for honoratiores, og da vejret var blevet helt sommerligt, fik vi grammofonen i gang og dansede på dækket. For at få alle fornøjelserne med, blev de unge Bugges ombord, da vi sejlede videre, og tog så tilbage med lods båden. Ude på det åbne hav kom havgusen og gjorde det koldt igen; men vi fik medvind, så det tog os „kun“ 22 timer at sejle til Holsteinsborg. Vi ankom der næste eftermiddag, og nu skulle så kolonibestyrer Vinterbergs i land. Der fandtes på denne tid kun to danske i kolonien, en fungerende bestyrer og en fiskeriinspektør. Om aftenen blev der selvfølgelig dans i land, den foregik på en jævn plads udenfor kirken til harmonikaspil. Det var jo hver gang lige spændende, når der kom skib – ikke mindst for de unge piger, som fik alle matro-

Kolonien Godthåb, 21. august 1919.

serne som dansekavallerer. Vi måtte også i gang med at lære nogle af de gamle danse: sekstur, zweitritt o. a., som grønlænderne var svært dygtige til.

På fjeldet fandt vi endnu hist og her gammel sne, det var uhyre sjældent, sagdes der, men det havde nok været en usædvanlig kold sommer. Om dagen blev der lempet kul fra vores skib over på et gammelt skib, „Peru“, som var lagt op her på havnen og brugtes til kullager. Det var kvinderne som slæbte de store kurve med kul på ryggen iført deres mest snavsede gamle dragter. Ellers var det en nydelse at se de smukke skindbroderede dragter med de store flotte perlekraver. Der kom flere mænd ombord for at sælge skindsager; frk. Hirsch købte et par hvide morgen-sko for halvanden krone – og hun fik sig en hue af edderdun for en krone! I Godthåb havde hun købt nogle rensdyrkøller til at tage med hjem for 50 øre kiloet! Kokken købte helleflynder til os for 10 øre kiloet! og hvor det smagte! Vi nød den ferske fisk efter den lange rejse. Fryseskab var der jo ikke noget, der hed dengang;

kødet hang i „kødhuset“ på dækket, det havde tremmedør og -sider, og der kunne kødet åbenbart holde sig friskt i lang tid.

Jeg gjorde mig umage for at lære nogle grønlandske ord, men hvor er det et svært sprog! Efter Holsteinsborg fik vi mere lejlighed til at lytte til det, for vi fik 16 grønlandere ombord, som skulle til Umanak. Jeg nød de små børn med de tykke kinder og smalle øjne. Det var vel tidens skik at disse nye passagerer måtte nøjes med et rum i lasten. Det var fornøjeligt at have dem ombord, de var så venlige og smilende, selvom vi ikke forstod hinanden. Jeg tror ikke, der var andre end Peter Dalager, som kunne dansk.

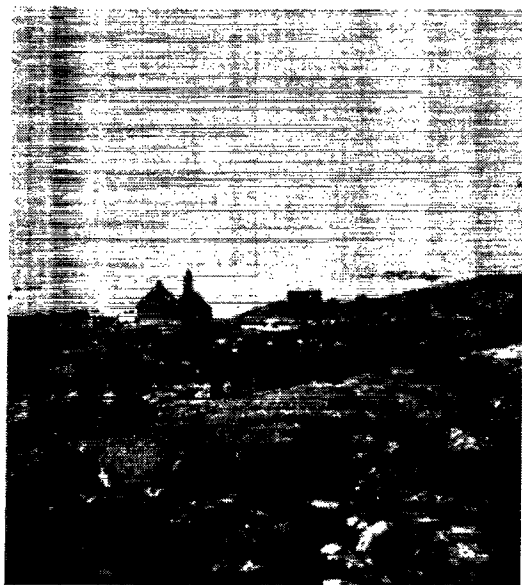
Da vi lå flere dage i Holsteinsborg, fik vi lejlighed til at gå os en god tur: kaptajnen, frk. Hirsch, 2. styrmand og jeg gik op på en lille top oven for kolonien med en vidunderlig udsigt ned over skærgården og op til „Præstefjeldet“ og „Kællingetanden“, som var delvis dækket af skyer. Vi morede os med at finde nogle gamle snefonder, og da vi selvfølgelig skulle prøve at stå på sneen, gik benene fra os, og vi rutschede på bagen nedover og endte nede i stenene med benene i vejret. I nærheden af sneen fandt vi en smuk, lav art af gederams. Vi plukkede af dem og pyntede senere vores spisebord med dem. Vi havde jo ikke haft friske blomster i lange tider. På vejen ned besøgte vi pastor Frederiksen i præstegården.

Næste eftermiddag stod vi ud fra Holsteinsborg og ankom så til Egedesminde næste morgen. Der satte vi provst Balles i land, og da posten til stedet også var bragt ind – og vi havde fået post med igen, stak vi videre allerede ved middagstid. Vi syntes ikke Egedesminde lå så smukt, der var meget fladt uden store fjelde i nærheden. Vi fik stille solskinsvejr med blankt vand, hvori mange isfjelde spejlede sig. Nu var der kun tre danske passagerer tilbage: inspektøren for Nordgrønland, Harald Lindow, frk. Hirsch og mig; og altså kun vi to kvinder sammen med alle de uniformerede herrer! Efter godt 4 timers sejlads kom vi til Christianshåb. Desværre var det atter blevet regn, så vi blev ombord. Da det stadig øste ned næste dag, benyttede vi lejligheden til at få os et varmt bad, som vi trængte højlig til. Skibets badekar blev fyldt med varmt saltvand, og så fik vi en pøs fersk vand til at skylle efter med! Efter denne formidable renselsesfest gik kaptajnen og jeg i land med skibets motorbåd; straks blev vi trukket ind til kolonibestyrer Ottos for at hilse på dem. De boede i et af de ældste huse i Grønland, et hus som Hans Egedes søn, Poul Egede, byggede i 1734, et dejligt bjælkehus med små lavloftede stuer. Vi blev bedt om at komme igen om aftenen, og endog næste aften med. Vejret, som har en kolossal indflydelse på livet deroppe, blev atter fint, men fjeldet var så vådt, at vi foretrak ikke at gå tur, vi var også noget trætte og forkølede, så vi tog den med ro ombord, til vi om aftenen sejlede ind igen med de fleste af skibets officerer. Ottos traktered os ordentligt! Brun suppe med asparges, skinke med ærter og gule-

rødder, rensdyrsteg med salat fra deres mistbænke, og tyttebærsyltetøj – og så rabarbergrød – også dyrket i deres egen „have“. De dyrkede både kål, salat, radiser, roer m. m. – Mens vi nød al den dejlige mad, var det blæst meget op, så hr. Otto sagde, at vi nok blev nødt til at blive hos dem om natten, da båden næppe ville kunne gå ud: det havde de oplevet mange gange at få sådan en snes mennesker indlogeret! Det slap de nu for denne gang, da vejret ikke blev værre, end at vi kunne sejle ud igen. Roturen ud til skibet blev meget munter i stik modvind med de to styrmænd og to grønlandere ved årerne, frk. Hirsch sad ved roret, vi andre på tofterne; det blev en vippetur med vand i ansigtet! Endnu en sjov oplevelse for os to piger sammen med de gæve mandfolk. Sidste dag måtte vi endnu en gang ind til afskedskaffe. Ottos nød at have danske gæster; de var de eneste danske i denne lille koloni, og det var vist første gang „Hans Egede“ havde været der, så det var jo en stor begivenhed.

Lige i nærheden af skibet lå en ganske lille ø med koloniens „spækhus“. Netop da var der en del udstedsbeboere, som havde slået deres skindtelte op på øen, og der udfoldede sig et rigtigt gammeldags grønlanderliv. Deres konebåde var trukket på land, og det myldrede med børn, hunde og hvalpe; et sted i en fordybning sad to gamle koner og kogte kaffe på bål, ved siden af myldrede kvinderne ud af teltene, da vi gerne ville fotografere dem. Både mennesker og telte virkede meget lasede og fattige. Nogle af folkene kom ud til os i konebåd og gik med store øjne rundt på skibet. De var ganske overvældet over at se sådan et stort fint skib. De vandrede rundt leende over hele hovedet og pegende på alt muligt med forbavselse og beundring. Man skulle tro, det var en stor amerikadamper! –

Sent på natten gik vi videre til Jacobshavn. Meget tidligt var vi på dækket for at se den store isfjord; men tågen drillede igen, så vi gik skuffede tilbage i køjen uden at have set noget. Da vi nåede frem fik vi at vide, at der var megen „spansk syge“ der omkring – og også nogle tilfælde af tyfus ved udstederne, så kolonien var „afspærret“, hvilket betød, at vi ikke måtte spise noget i land, og at de grønlandere, som var med til at losse, ikke måtte nyde noget ombord. Det lod dog ikke til, at man tog dette altfor højtideligt. Om aftenen var vi da inde hos kolonibestyrer Krogs til kaffe og lagkage. Man mente dog ikke, der var nogen syge i selve kolonien, men til udstederne var der afspærret. Vi havde nogle dejlige dage i Jacobshavn, som ligger usædvanlig smukt. Trods dårligt vejr var vi i land med kaptajnen og gå tur; de våde klipper havde sådanne smukke farver, og vi så mange yndige planter: dværgbirk og pil og blåbær m. fl. Søndag atter fint vejr, så vi tog ind med mester Olsen og besøgte flere danske familier. Vi gik en fin tur over fjeldet til Isfjorden; det var så varmt, at vi smed alt overtøjet: vi havde alle kamikker på, og vi måtte igennem en mosestrækning, så vi blev jo lidt våde; men det er dejligt fodtøj at gå med, når blot der ligger hø („ivik“) imellem de to lag såler; man mærker næsten ikke stenene,

*Jacobshavns kirke bag sygehuset.
Diskobugten fuld af is.*

*Frk. Hirsch og maskinmester Olsen skimtes
midt i billedet. 31. august 1919.*

*»Hans Egede« i Jacobshavn.
1. september 1919.*

og man står udmærket fast. Efter en times vandring nåede vi frem til „Holms bakke“. Det var et aldeles betagende syn. Vi satte os ned i dejligt langt og blødt græs højt oven over fjorden og bare så og så. Isfjorden er altid tæt pakket med isstykker og isfjelde, der er så store, så man slet ikke kan fatte det – og så er endda de 6/7 under vandet! En uendelig stilhed og renhed herskede over det hele. Vi sad bare ganske stille af betagelse over dette usandsynlige; man havde en fornemmelse af at kunne „høre“ stilheden; og luften var så klar, at vi kunne se langt, langt mod syd over fjorden, og mod nord Diskøen og Nugssuaqhalvøen, som skiller Diskobugten fra Umanaksfjorden. Der lå evig sne på fjeldene – og langt borte så man selve indlandsisen. Det var nok den skønneste oplevelse, vi endnu havde haft.

Da vi senere var inde hos Krogs, hvor vi dansede til hans grammofoon, oplevede jeg det pudsige at høre en plade med „Knudsen kvartetten“ synge „Amor“, og hvor jeg tydeligt kunne skelne min ældste broders basstemme. – Der var meget hyggeligt hos Krogs, og jeg syntes vældig godt om dem. Forøvrigt syntes jeg, man alle steder i Grønland straks følte sig hjemme. Vi nød den store gæstfrihed i de gamle bjælkehuse med de kønne, lavloftede stuer, som er så praktiske for varmens skyld, og de dejlige planter i vinduerne, som stod meget smukkere og frodigere end dem derhjemme; men de bliver også plejet og passet med særlig omhu og kærlighed. Der

var både roser og fuchsia, stedmoderblomster og andre haveblomster, som lod sig dyrke indendørs.

Vi var så heldige, at der netop skulle afholdes en auktion, mens vi var der. Samme sommer var der blevet bygget et stort treetagers pakhus, og det kunne også benyttes til andet formål. Nu skulle der altså holdes auktion over to dødsboer, efter en jordermoder og en halvdansk grønlander. Det måtte vi jo hen og se på, og det var også meget morsomt at følge. Inspektør Lindow var auktionarius; frk. Hirsch var så heldig at redde sig et par nydelige kobberkedler. Der var stor rift om nogle skildrier i ramme, bl. a. det af Brændekilde med bonden der lokker for sin ko; det hedder vist „Kom så da“. Om aftenen blev der så danset i samme lokale; der var en violin og en cithar som musik dertil, og grønlanderne arbejdede sig så rundt i næsten mørke og megen støv. Kvinderne dansede med næsten stive ben i de lange stive kamikker; alle dansede vældig godt, det var nok mest gamle skotske danse, som de havde lært i gamle dage af skotske hvalfangere, som tidligere kom i land deroppe. Her var det for en gangs skyld kun grønlanderne, der dansede, for matroserne måtte ikke komme i land på grund af karantænen, og det var selvfølgelig en stor skuffelse for både dem og pigerne.

En dag kom vi trods afspærringen på en dejlig motorbådstur. Dr. Wam skulle ind til udstedet Rodebay for at tilse en patient. Vi sejlede i det herligste vejr i to timer i blankt vand med masser af isfjelde. Vi havde smurte madder med os, og vi dækkede op inde hos udstedsbestyreren, som hed Pavia – og ikke kunne tale dansk. Det var et rigtigt udsted med lutter jordhuse. Da vi kom tilbage ved 17-tiden, gik vi ombord og forlod straks efter det smukke Jacobshavn i det fine vejr. Der var så smukt, at det kneb med at komme til køjs. Midt om natten stoppede vi op ved kulbruddet Atanikerdluk, hvor vi tog ingeniør Brettings kone ombord. Kl. 7 måtte vi op for at se den herlige udsejling gennem Vajgattet, et ret smalt stræde med meget høje sneklædte fjelde på Diskøen mod syd og Nugssuaqhalvøen mod nord. Så var vi endnu en gang ude i det åbne hav, i Davisstrædet, for at kunne runde Nugssuaq og komme ind i Umanaksfjorden. Om eftermiddagen stoppede vi op ved kulbruddet Qasuarsuk, hvor min „forgænger“ frk. Hebo ventede os sammen med Mathiesens to døtre. Det var jo sjovt at træffe dem allerede her og følges med dem ind til Umanak. Derinde mødte vi så meget is, at det kneb med at komme ind i havnen, men ved 19-tiden lå vi der ved målet for min lange rejse! Det var den 3. september, og det var netop 4 uger siden vi havde forladt Danmark.

Fru Mathiesen kom straks ombord – alene, da hendes mand ikke var rask. Efter en kop te gik vi i land. Jeg var lidt betuttet over for første gang at skulle se det hjem, som nu skulle være mit for et år. Men jeg faldt omgående for de søde mennesker, og børnene var meget imødekommende og tillidsfulde, Esther var en høj pige

*Passagerer ombord på »Hans Egede«
lige før vi kom til Umanak.
Yderst t. v. Helene Poulsen,
yderst t. h. Peter Dalager med familie.
3. september 1919.*

på 12 år, og Inger, „Søster“, en lille spirrevip på 10 år. Jeg blev installeret oppe i mit fremtidige gavlværelse sammen med frk. Hebo. Min første tanke var, at det ville blive svært at erstatte hende, hun var meget sød og højtelsket. Hun og jeg kunne nu snakke om børnenes skolestandpunkt, og efter det hun fortalte, mente jeg da nok jeg skulle kunne klare undervisningen. Vi fik sludret om mange ting den aften. Det var for så vidt godt hun var der, for jeg var helt underlig ved at skulle forlade skibet, som jeg nu var så kendt med. Jeg var ombord igen næste dag for at hente resten af mit tøj; da jeg kom tilbage til frokost, fik vi mågebøf, det smagte skam dejligt. Heldigvis havde jeg let ved at tilpasse mig alle de mange nye retter jeg fik serveret! —

Om eftermiddagen måtte vi så rundt til de andre danske og aflægge visit. Først var vi hos dr. Alfred Berthelsen, den kendte læge, som havde været med på den „litterære ekspedition“ med Mylius Eriksen i 1902–04. Han var gift med Johanne, f. Fleischer, som var kusine til fru Mathiesen og til Knud Rasmussen. Bagefter gik turen til pastor Sørensen og hans kone og lille Birger. Her var netop fuldt af gæster i kolonien; fra Upernavik og Prøven var der kolonibestyrer Andersen og assistenterne Nielsen og Olsen, fra kulbruddet ingeniørerne Laursen og Stoltze-Møller, og udstedsbestyrer Mohrbutter fra Niaqornat, så vi var 12 til aftensbordet, hvor vi blev trakteret med stegte edderfugle, sælkød og som pålæg røget alkebryst og laks — plus radiser fra mistbænken. Det var vel nok et fint nordgrønlandsk måltid.

Da vi var i Jacobshavn syntes vi, at et smukkere sted fandtes nok ikke. Men nu

var der ingen tvivl; Umanak overgik alt, hvad vi hidtil havde set. Umanak (hjerterfjeldet) ligger på en ø et godt stykke inde i den store fjord. De op til næsten 2000 m høje fjelde på sydsiden af fjorden ligger så tilpas fjernt, at de ikke virker tryk-kende. Østfor kolonien ligger Storøen med sine meget bratte fjeldsider med næsten flad top. Fjorden fortsætter langt ind i sydøstlig retning, forbi Ikerasak øen og ud-stedet, og med indlandsisen inde i bunden af fjorden, hvorfra der stadig drev nye isfjelde ud igennem fjorden – hvis de da ikke gik på grund og lå i månedsvis på samme sted, indtil de en dag var blevet så afslidt af strøm, så de enten sejlede vi-dere, kæntrede eller gik helt i stykker, hvilket kunne resultere i en stor flodbølge, som sandelig ikke var ufarlig for skibe og kajakker. Umanakøen har en naturlig havn foran hvis indsejling ligger en lille ø, hvorpå der var oplagret petroleum til ski-benes motorer etc. „Skibstiden“ i Grønland var altid en meget livlig tid, for koloni-bestyreren og hans hjælpere også en meget travl tid. Man udnyttede lejligheden til at se hinanden og høre nyt fra Danmark og verden – og til at more sig alt hvad man kunne overkomme. Større adspredelser var der jo ikke ellers. Hvad mon folk i dag ville sige til at være uden telegraf, uden radio, uden biograf og uden TV? – Nær ved vores hus lå et andet større hus, hvor assistent Thorsen og bådsmænd Petersen (altid kaldet „Bussemanden“, som grønlænderne udtalte det) boede. En aften var vi alle ovre og danse hos dem, og bagefter begyndte alle de „sammenbragte“ danske fra nord og syd at synge gamle viser, og så sang vi alle med på omkvædet. Jeg syntes det var meget spændende for os unge piger at blive trukket med ind i denne skare af stoute, prægtige mænd, men hvor var det hyggeligt og muntert. Jeg var vældigt imponeret af disse mænd og kvinder, som var taget ud på deres meget forskellige og ofte meget hårde jobs.

Her i huset havde vi et par flinke piger („kivfakker“), som gjorde alt det gro-vere arbejde. Den ene, Mete Siegstad, hjalp også fru Mathiesen med at lave mad på det store gamle komfur, hvor kaffekanden forøvrigt altid var i gang og parat til udskænkning. Så havde vi en ældre kivfak, som kom og hentede vores kamikker til behandling, det hed at kamiutte dem, de skulle nemlig altid holdes bløde i sålerne, og det blev gjort over et særligt værktøj. Køkkenet i det gamle bjælkehus, vi boede i, må jeg beskrive: foruden det store komfur med emhætte over var der almindelige køkkenborde og skabe. Det mest bemærkelsesværdige var to store tønder, som stod på højkant og et stykke hævet over gulvet på ben; forneden sad der en vandhane. Vor vandforsyning fik vi delvis kørt herved på slæde fra Store Sø eller hentet fra et strandet isfjeld udenfor havnen. Bernhard huggede klodser af isfjeldet og tog dem ind til os i store vidjekurve, hvorfra de blev hældt i tønderne, hvor de så smeltede i køkkenets varme. Det var jo dejligt rent vand fra den fine indlandsis. Derimod var Bernhards hænder ikke altid så rene. Søster spurgte ham engang,

hvorfor de var så snavsede, så svarede han: fordi han altid gik med dem i lommerne (i skindbukserne)!

At det kneb på denne måde at få vand nok til storvask, kan man jo godt forstå; jeg forstod derfor også bedre, hvorfor det var svært for nogle af grønlænderne at holde sig så rene, for hvor skulle de kunne opbevare eller smelte tilstrækkeligt vand i deres små huse til meget andet end madlavning. — I vores kakkellovne og i komfuret fyredes der med kul fra det nærliggende kulbrud, men kvaliteten var ikke særlig god. Vores belysning var tranlamper, som lignede de gamle „moderatorlamper“, de bestod af en messingstang, hvor der på den ene side sad en beholder med tran, og derfra løb trannen over til lampen på den anden side. Vi brugte en ganske lugtfri tran, men beholderen skulle fyldes en gang imellem, og det kom mig dyrt at stå, en aften da jeg tilbød hr. Mathiesen at fylde hans lampe op. Jeg drejede nok så pænt beholderen lidt rundt, så en klap lukkede for trannen, og så gik jeg ud i køkkenet og fyldte op; men da jeg havde vendt beholderen på plads igen, havde jeg glemmt at skrue bundproppen i, og så løb trannen ud — og ned over hr. Mathiesens store regnskabsbøger, som han møjsommeligt sad og skrev i hånden! Det var skrækkeligt, og jeg var meget ulykkelig. Til alt held kom dr. Berthelsen netop på besøg, og han løb op til sig selv igen og hentede æter, og så gav han sig til at rense hvert blad med vat og æter — et stort arbejde, men det hjalp da så meget, at bogen kunne bruges, selvom alle bladene var blevet noget gennemsigtige.

Jeg må også, mens jeg er ved husets indretning, fortælle om vores „udenomsbequemmeligheder“, om man kan kalde dem det. Grønlænderne benyttede simpelthen et bestemt sted ude bagved nogle klipper; der blev aldrig rigtig snævset, da de mange hunde agerede renovationsmænd. Det samme skete i vores das over gården, hvor der i bagvæggen fandtes et hul med en lem, som kunne lukkes i — men ikke blev det. Hen på vinteren blev det ærlig talt slemt at måtte derud. Vi havde dage med langt under 30 graders frost, og da var det først og fremmest svært at få tændt det lille stearinlys, som sad på væggen, og man var faktisk nær ved at fryse fast. —

I de dage, skibet endnu lå her, fik vi ikke bestilt andet end at hygge os og more os med spadsereture og dans. En aften gik vi op til „flagstangen“, ca. et kvarters gang borte og ganske højt oppe. Derfra havde vi en vidunderlig udsigt ud ad fjorden i solnedgangsbelysning, som skabte de skønneste farver. Vestpå var himlen lunde rød, og isfjeldene lå i vandet som silhouetter imod den lyse himmel. Flagstangen var et yndet sted at gå hen, for derfra blev der observeret når der kom skib, og stolt var den der kom springende ned til kolonien og råbte „umiarsuit“! Vi gik så ofte derop, at jeg snart kendte hver sten, så jeg kunne springe nedover i en vældig fart.